

Sygn. akt II UK 229/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku G. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W.
o rentę socjalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 października 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt I i w tym zakresie przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu w W. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 października 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację G. K. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 12 marca 2015 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 11 czerwca 2011 r. odmawiającej prawa do renty socjalnej.

W sprawie ustalono, że wnioskodawca od 1994 r. pozostaje w leczeniu psychiatrycznym z rozpoznaniem zaburzeń lękowo-depresyjnych oraz zaburzeń osobowości. W związku z tymi schorzeniami posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności na stałe. Badaniem z dnia 6 maja 2014 r. konsultacyjny lekarz psychiatra organu rentowego rozpoznał u wnioskodawcy zaburzenia osobowości z dezadaptacją społeczną i stwierdził brak całkowitej niezdolności do pracy. Ocenę tę podtrzymała komisja lekarska orzeczeniem z dnia 9 czerwca 2014 r. Z wydanej w postępowaniu sądowym opinii neurologiczno-internistycznej wynika, że schorzenia o podłożu somatycznym (zespół metaboliczny i jego składowe, zmiany w zakresie układu trawiennego oraz stan po udarze niedokrwiennym mózgu) co prawda ograniczają sprawność wnioskodawcy, ale nie w stopniu powodującym całkowitą niezdolność do pracy. Z kolei w opinii psychologiczno-psychiatrycznej biegli stwierdzili, że wnioskodawca nie jest w stanie świadczyć pracy zgodnie z poziomem posiadanych kwalifikacji „na otwartym rynku pracy”, z uwagi na głębokie zaburzenia osobowości rzutujące na znaczne trudności w relacjach interpersonalnych i zmniejszoną zdolność do kontroli emocji oraz motywacji pozamaterialnej i odraczania gratyfikacji. Jednak cechy zaburzeń procesów i funkcji psychicznych przybierające obraz zaburzeń osobowości o typie chwiejności emocjonalnej, w której dominują aspekty nieprzystosowania i impulsywności oraz problematyki utrzymywania stałych relacji osobistych i społecznych, nie występują w takim stopniu, by całkowicie wyeliminować u wnioskodawcy możliwość podjęcia jakiegokolwiek zatrudnienia. Wnioskodawca może bowiem pracować w warunkach pracy chronionej, co powoduje brak podstaw do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy. W opinii wydanej w postępowaniu apelacyjnym biegły z zakresu medycyny pracy stwierdził, że wnioskodawca jest niezdolny do zatrudnienia „na otwartym rynku pracy” z powodu niskich kwalifikacji, braku wyuczonego zawodu oraz braku kontrolowania emocji i negatywnych relacji interpersonalnych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd odwoławczy podzielił ocenę Sądu pierwszej instancji co do braku podstaw do uznania wnioskodawcy za osobę całkowicie niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie

jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna), a w konsekwencji uprawnionej do renty socjalnej przewidzianej w art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 982 ze zm.). Zdaniem Sądu drugiej instancji, stwierdzenie przez biegłego z zakresu medycyny pracy niezdolności wnioskodawcy do zatrudnienia „na otwartym rynku pracy” potwierdza, że - mimo schorzeń psychiatrycznych zaburzających właściwe postrzeganie otaczającej rzeczywistości oraz powodujących trudności w relacjach interpersonalnych - zachował on zdolność do wykonywania zatrudnienia w warunkach zakładu pracy chronionej. Oznacza to, że schorzenia te nie powodują całkowitej niezdolności wnioskodawcy do pracy.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił: I. naruszenia prawa materialnego, tj.: 1) art. 4 ustawy o rencie socjalnej wskutek błędnej wykładni prowadzącej do niewłaściwego zastosowania tego przepisu przez nieprzyznanie renty socjalnej w sytuacji, w której wnioskodawca jest całkowicie niezdolny do wykonywania jakiegokolwiek pracy „na otwartym rynku pracy”, innej niż w warunkach chronionych, tj. pracy organizowanej na warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; 2) art. 12 ust. 2 w związku z art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej wskutek błędnej wykładni art. 12 ust. 2 oraz niezastosowania art. 13 ust. 4 przez jego pominięcie i uznanie, że wnioskodawca nie jest całkowicie niezdolny do pracy zarobkowej w sytuacji, gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż jest niezdolny do pracy w warunkach normalnych, a wyłącznie jest zdolny do pracy w zakładach pracy chronionej, co jednoznacznie wskazuje na to, że wnioskodawca całkowicie utracił zdolność do pracy „na otwartym rynku pracy”; II. naruszenie przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 382 w związku z art. art. 278 § 1 i art. 286 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez zastąpienie i uzupełnienie treści oraz wniosków zawartych w opinii biegłego z zakresu medycyny pracy własną oceną i przyjęcie, że ze stwierdzenia biegłego, iż skarżący „jest niezdolny do pracy na otwartym rynku pracy” wynika, że biegły uznał za możliwe jego zatrudnienie w warunkach zakładu pracy chronionej, podczas gdy brak jest takiego stwierdzenia w jakimkolwiek fragmencie opinii.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go orzeczenia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona. W myśl art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia (pkt 1); w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia (pkt 2); w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej (pkt 3). Stosownie do art. 5 tej ustawy, ustalenie całkowitej niezdolności do pracy następuje na zasadach i w trybie określonym w ustawie emerytalnej. Zgodnie z art. 15 ustawy o rencie socjalnej, w sprawach w ustawie tej nieuregulowanych stosuje się, między innymi, art. 12 i art. 13 ustawy emerytalnej. Przepis art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej za całkowicie niezdolną do pracy uznaje osobę, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy. W myśl art. 13 ust. 4 tej ustawy, zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że pojęcia „całkowita niezdolność do pracy” i „naruszenie sprawności organizmu” w rozumieniu art. 4 ustawy o rencie socjalnej nie są tożsame i stany te mogą powstać w różnych momentach. Całkowita niezdolność do pracy, będąca przesłanką prawa do renty socjalnej, może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 tej ustawy, ale dla nabycia prawa do renty socjalnej istotne jest, aby przyczyna naruszenia sprawności organizmu powodująca całkowitą niezdolność do pracy powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy (por. wyrok z dnia 16 października 2014 r., II UK 36/14, LEX nr 1548261). Przyjmuje się również, że przesłanka niezdolności do jakiejkolwiek pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 w związku z art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej nie oznacza niezdolności do wszelkiej pracy, ale odnosi się do każdego zatrudnienia w innych warunkach niż specjalnie stworzone na stanowiskach pracy odpowiednio przystosowanych do stopnia i

charakteru naruszenia sprawności organizmu. Konieczne jest zatem odniesienie się do normalnych (typowych) warunków pracy i przez ich pryzmat ocenienie, na ile dana osoba z określonym schorzeniem (schorzeniami) jest w stanie podjąć zatrudnienie i wykonywać pracę w warunkach niedostosowanych do jej potrzeb (por. wyroki z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 134/00, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 369; z dnia 7 października 2003 r., II UK 79/03, OSNP 2004 nr 13, poz. 234; z dnia 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589; z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309; z dnia 19 marca 2014 r., I UK 434/13, LEX nr 1446443). Wskazuje się jednak także, że art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej wyraża odrębność instytucji i celów ustawy dotyczącej rehabilitacji oraz ustawy emerytalnej (ustawy o rencie socjalnej). Ta odrębność oznacza, że ocena przesłanek niezdolności do pracy nie jest uzależniona od przesłanek niepełnosprawności, uzasadniającej objęcie danej osoby specjalną ochroną prawa socjalnego z zakresu rehabilitacji i zatrudnienia w szczególnych (chronionych) warunkach, gdyż są to odrębne kategorie pojęć (por. wyroki z dnia 3 grudnia 2004 r., II UK 68/04, LEX nr 979180 oraz z dnia 17 lutego 2009 r., I UK 233/08, LEX nr 736713). W konsekwencji, niemożność wykonywania pracy spowodowana innymi przyczynami niż naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym niezdolność do zarobkowania nie stanowi o niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy emerytalnej (por. wyrok z dnia 16 października 2014 r., II UK 36/14, LEX nr 1548261 i powołane w nim orzeczenia). Nie ma zatem podstaw do przyznania renty socjalnej osobie, która z medycznego punktu widzenia nie jest całkowicie niezdolna do pracy, choćby nie miała możliwości jej podjęcia z innych przyczyn (por. wyrok z dnia 9 marca 2006 r., II UK 98/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 77).

Odnosząc powyższe poglądy do stanu faktycznego sprawy, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, należy stwierdzić, że z ustaleń stanowiących podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia wynika, iż skarżący jest niezdolny do wykonywania zatrudnienia na „otwartym rynku pracy” z uwagi na niskie kwalifikacje (brak wykształcenia) i głębokie zaburzenia osobowości, może natomiast pracować w warunkach zakładu pracy chronionej. W ocenie Sądu drugiej instancji, już tylko zachowanie przez skarżącego zdolności do wykonywania zatrudnienia w takich warunkach wyłącza możliwość uznania go za całkowicie

niezdolnego do pracy. Założenie to jest błędne, gdyż w aspekcie art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 2 i art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej, dla rozstrzygnięcia o prawie do renty socjalnej istotne jest dokonanie oceny, czy z uwagi na występujące u skarżącego schorzenia jest on z medycznego punktu widzenia całkowicie niezdolny do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia w normalnych (typowych) warunkach pracy.

Uwzględnienie zarzutów naruszenia prawa materialnego powoduje zbędność rozważania zasadności zarzutu obrazy przepisów postępowania w sposób wskazany przez skarżącego.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

r.g.